

The Journal of Educational Reflections ISSN: 2587-0068	Vol 8, Issue: 2, Year: 2024 https://dergipark.org.tr/tr/pub/eduref	Article history Received: 6 September 2024 Received in revised form: 17 December 2024 Accepted: 18 December 2024 Available online: 31 December 2024
--	--	--

Religious Culture and Moral Knowledge Teachers' Opinions on the Causes and Solutions of Problems Related to Transferring of Values Education to Behavior

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Değer Eğitiminin Davranışa Aktarılmasındaki Sorunların Nedenlerine ve Çözüm Yollarına İlişkin Görüşleri¹

Ümmügülsüm EKŞİCİ²
<https://orcid.org/0009-0006-3870-6297>

Prof. Dr. Hasan Güner BERKANT³
<https://orcid.org/0000-0003-0725-6036>

Özet	Abstract
<p>Bu çalışma din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılmasındaki sorunların nedenlerine ve çözüm yollarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada değerler eğitimindeki en önemli faktörlerden birisi olan öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada fenomenolojik (olgubilimsel) desen kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle yapılan araştırmanın örneklemini, Kırşehir il ve ilçe merkezlerindeki farklı okul ve kademelerde görev yapan ve maksimum çeşitlilik örneklemini ile belirlenen 20 ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni oluşturmaktadır. Elde edilen veriler üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Veri analizi sonucunda, öğretmenlerin değer eğitiminin ailede başladığını, okul ve ailede verilen değerlerin çatıştığını, değer kavramının sekülerleştirildiğini, sosyal çevrenin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin olduğunu, kullanılan materyallerin kısıtlı olduğunu, mesleki yeterliliklerinde eksiklikler olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada din kültürü ve ahlak bilgisi dersi bağlamında değer eğitimine yönelik bazı çözüm önerileri sunulmuştur.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi sorunları, öğretmen görüşleri, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, öğretim programı</p>	<p>The purpose of this study is to investigate the opinions of religious culture and moral knowledge teachers regarding the causes of and potential solutions to the challenges they encounter in promoting the integration of values into students' behavior. In this research, teachers' opinions about values education, who are one of the most important factors in values education, were asked. A phenomenological design was used in the research. The sample of the study, conducted with the semi-structured interview method, consists of total of 20 religious culture and moral knowledge teachers, who work in secondary school, were determined by maximum diversity sampling method from different schools and levels in Kırşehir center and districts. Content analysis was performed on the data obtained. Results of the data analysis show that, the teachers believe that value education begins in the family, the values given in school and family conflict, the concept of value is secularized, the social environment has a negative impact on children, the materials used are limited, and there are deficiencies in their professional competence. Some proposals are offered in the context of religious culture and moral knowledge lesson toward values education.</p> <p>Keywords: Values education problems, teachers' opinions, religious culture and moral knowledge lesson, curriculum</p>

Ekşici, Ü., Berkant, H.G. (2024). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılmasındaki sorunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri. *Eğitim Yansımaları*, 8(2), 119-138. <https://doi.org/10.70740/eduref.1544909>

Ekşici, Ü., Berkant, H.G. (2024). Religious culture and moral knowledge teachers' opinions on the causes and solutions of problems related to transferring of values education to behavior. *Educational Reflections*, 8(2), 119-138. <https://doi.org/10.70740/eduref.1544909>

¹ Bu çalışma, Ümmügülsüm EKŞİCİ'nin Yozgat Bozok Üniversitesinde hazırladığı tezsiz yüksek lisans projesinden üretilmiştir.

² Cor. Author, (gulsum.eksc123456@gmail.com, MEB, Öğretmen)

³ Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, h.guner.berkant@yobu.edu.tr

Extended Abstract

Introduction

Values, which have a guiding effect on individuals' lives, lead emotions, thoughts, and behaviors. Acquiring these values is important for the continuity of the peace and welfare of the society (Turan & Aktan, 2008). It seems that one of the social problems that has increased significantly in Turkey and in the world is the "value crisis". For this reason, educators who aim to develop the desired behaviors in individuals and society have started to focus on values and values education (Ergin & Karataş, 2016). According to Lickona (1991), the value crisis experienced in societies has become a global problem for many countries, especially the USA, by causing worrying situations such as pleasure-oriented life, addiction, peer bullying, violence, and sexual corruption into which young generations have moved away from the influence of values. This situation leads to the conclusion that values should be reconsidered with an alternative view.

The purpose of education is to ensure positive changes and developments in individuals' behaviors and personalities. This idea forms the basic building blocks of the education system (Keyifli, 2013). Various studies have been found in the related literature on the subject: Ernesto (2024) stated in his study that value education should be handled in an interdisciplinary context and within the scope of different program types (formal, informal, implicit), and that this education can be provided through family-school cooperation. In this research, unlike the above studies, the opinions of religious culture and moral knowledge teachers about values education, who are one of the most important factors in values education, were consulted. It is thought that thanks to the determined teachers' opinions, the information obtained from the field on the subject can be presented to the program development experts in the Ministry of National Education and thus can contribute to the planning, execution, and evaluation of education. In this context, the problem statement of the study can be expressed as "What are the opinions of religious culture and moral knowledge teachers about the reasons and solutions for why value education cannot be transformed into behavior?".

The general purpose of this research is to examine the opinions of secondary school religious culture and moral knowledge teachers regarding the reasons and solutions for why value education cannot be transformed into behavior. For this purpose, answers were sought to the following questions:

What are the religious culture and moral knowledge teachers';

1. Definitions of the concept of value?
2. Views on the adequacy of the values which are located in the curriculum?
3. Teaching methods, techniques, and materials they use in values education?
4. Views on their pedagogical competence in values education?
5. Thoughts on the factors that affect students' acquisition of values?
6. Thoughts on values which the students cannot turn into behavior in values education?
7. Views on the reasons why values education cannot be turned into behaviors?
8. Suggestions for solutions to the problem of values education not being turned into behaviors?

Method

This study, which was prepared to determine the opinions of secondary school religious culture and moral knowledge teachers about the reasons and solutions for why value education cannot be transformed into behavior, was designed based on a phenomenological pattern. Phenomenological design is based on a qualitative, in-depth, and detailed examination of a phenomenon. The phenomenon examined in the study is value education and the failure to transform this education into behaviors. The main data collection method of phenomenological research is interview (Yıldırım & Şimşek, 2016). For this reason, the interview method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The interview method allows individuals to learn about events, facts, people, etc. It is a qualitative research method based on determining the perspective, perception, experience, feelings, and beliefs regarding the subject (Yıldırım & Şimşek, 2016). The sample of this research consists of a total of 20 secondary school religious culture and moral knowledge teachers working in different schools and levels in Kırşehir province and districts. Maximum diversity sampling was used to determine the sample of the study. According to Yıldırım and Şimşek (2016), the findings and results obtained with maximum diversity sampling can be rich because of the data. To ensure the content, structure, and linguistic validity of the interview questions, the opinions of two faculty members in the field of educational sciences were considered. To ensure reliability, two researchers coded the data by using content analysis, and the obtained codes were compared. The reliability

was calculated as 81%. According to Miles and Huberman (1994), this value which indicates internal consistency, should be at least 80%. Accordingly, it can be concluded that the interview data is reliable.

Results, Discussion and Suggestions

Teachers participating in the research think that the purpose of values education has not been realized yet, the concept has been secularized, values are transferred as theoretical knowledge in schools and cannot be translated into practice in daily life. As a matter of fact, MEB (2017) emphasized that values are the ultimate goal of education and that the curriculum should not be seen as a mere subject area. The teachers in the sample made self-criticism and stated that the pedagogical formation they received at the university was not sufficient, that they considered themselves inadequate, and that they improved with time and experience. Another result obtained in the research revealed that family, circle of friends, and teachers were effective in acquiring values. Yazıcı (2006) highlighted the crucial role of schools in ensuring congruence between the values students encounter at home and school, proposing that schools may educate families about the values they aim to cultivate in students through seminars, conferences and other educational initiatives. To enhance the integration of values into students' daily lives, more effective strategies must be developed. There should be a greater emphasis on values that are transferable to students' everyday experiences. The study revealed that teachers perceived social media as a potent tool for fostering the integration of values into students' behavior. Given the mass media's tendency to shape public opinion in ways that disregard morality and ethics, there is a compelling need for media content that aligns with ethical standards and addresses societal needs. As teacher highlighted a dearth of exemplary role models in values education, it is imperative to increase the number of individuals who can contribute to improving societal norms and inspire others positively. These individuals should have some qualities such as honesty, leadership, justice, selflessness, education, morality, and a sense of responsibility. This would catalyze social development and change. As the sample of the study was comprised of middle school religious culture and moral knowledge teachers, comparative studies involving elementary and high school teachers may be conducted in the future studies. Additionally, studies may be designed that incorporate classroom observations alongside interview.

Giriş

Bireylerin yaşantılarında yönlendirici bir etkiye sahip olan değerler, duygu, düşünce ve davranışlara rehberlik eder. Bu değerlerin kazandırılması toplumun huzur ve refahının devamlılığı için önemlidir (Turan & Aktan, 2008). Değerler, toplumu oluşturan bireylerin hayatına yön vermede tercihlerini belirlemelerinde etkilidir (Akbaş, 2008). Bu nedenle değerler bireylerin duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir.

Stanley'e (1983) göre yirminci yüzyılda insanları ilgilendiren bilim, teknoloji, sanayi ve ekonomik alanlarda büyük gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler çeşitli sosyal problemleri de beraberinde getirmiştir. Türkiye'de ve dünyada büyük ölçüde artış gösteren sosyal problemlerden birisinin "değer bunalımı" olduğu görülmektedir. Bu nedenle bireylerde ve toplumda istenilen davranışları geliştirmeyi hedeflemiş eğitimciler, değerlere ve değerler eğitimi odaklanmaya başlamışlardır (Ergin & Karataş, 2016).

Lickona'ya (1991) göre toplumlarda yaşanan değer bunalımı, değerlerin etkisinden uzaklaşan genç nesillerin içine düştükleri haz odaklı yaşam, bağımlılık, akran zorbalığı, şiddet, cinsel yozlaşma gibi kaygı verici durumlara yol açarak başta ABD olmak üzere birçok ülkenin küresel bir problemi olmuştur. Bu durum değerlerin alternatif bir görüş ile yeniden ele alınması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu farklı bakışın temel karakterini, manevi değerlere daha fazla referans yapılması, bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması ve bireylere daha fazla sorumluluk verilmesi oluşturmaktadır. Bunun dayanak noktası da toplumsal gözlemlerin ve çeşitli bilimsel verilerin ortaya koyduğu üzere, bireylerdeki davranış bozuklukları olmuştur (Kaymakcan & Meydan, 2011).

Öğrenilmiş davranışların tamamında olduğu gibi değerlerin eğitimi ve öğretimi de eğitimciler ve filozoflar arasında tartışma konusu olmuştur. Değer eğitimi ve özellikle de ahlak ve etik gibi kavramlar insanlık tarihinin her döneminde ve birçok disiplinde tartışma konusu olmuştur. Aksiyolojik açıdan Platon, Aristoteles, Kant, Schopenhauer ve Nietzsche gibi ünlü filozoflar "her çağın kendi etik sorunlarının kendi tarihsel sorunları açısından ele alınması" gerektiği görüşünü benimsemişlerdir (Ulusoy & Dilmaç, 2012).

"Ahlak öğretilir mi?" sorusuna cevap arayan Sokrates, ahlakın öğretilmeyeceğini ancak gösterilebileceğini belirtmiştir. Platon ve Aristoteles de bu soruya ahlak bilgisinin ayrı bir bilgi olduğunu, bunun ancak "başkasına örnek olma" ile sağlanabileceğini ifade etmişlerdir (Türer, 2017). Günümüzde "rol

model” kavramı ile açıklanan bu durum, değer eğitiminin rol model olma yoluyla gerçekleşen bir rehberlik süreci olduğunu göstermektedir (Paramansyah, Wulandari, Musa & Pranajaya, 2024). Çünkü değer eğitimi duyuşsal davranışların ön planda olduğu bir öğrenme sürecini kapsamakta ve duyuşsal öğrenmelerin önemli öğretim yöntemi rol model olmaktır. Bu nedenle, ahlaki olgunluk düzeyinde olan bir toplumda huzur ve mutluluk içinde yaşamak isteyen bireylerin, maruz kalmak istedikleri davranışları öncelikle kendilerinin göstermeleri gerekir. Bu tip davranışları kazandırma da eğitimin amaçları arasında yer almalıdır.

Eğitimin amacı bireylerin davranışlarında ve kişiliklerinde olumlu değişikliklerin ve gelişmelerin yaşanmasını sağlamaktır. Bu düşünce eğitim sisteminin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Hilmi Ziya Ülken “Eğitimin vazifesi, değişen kültür şartlarına yeni intibaklar sağlayacak gençler değil, fakat değişimlere müspet bir yön verme gücünde olan gençleri yetiştirmektir.” ifadesi ile eğitimin amacının sadece bireylerin topluma uyumunu sağlamak değil, onları ideal bir toplumun oluşum önderleri olarak hazırlamak olduğunu ileri sürmektedir (Keyifli, 2013). Değerlerin öğrenilmesi, genetik aktarımdan ziyade toplumsal rollerin öğrenilerek nesilden nesile aktarılması ile gerçekleşen bir durumdur. Değerlerin aktarılabilmesi için bunları gençlerin ve yetişkinlerin desteklemesi ve onaylaması gerekmektedir. Bu sayede değerler gençler arasında tam anlamıyla kabul edilecek ve onlar tarafından içselleştirilecektir. Değerler toplum tarafından içselleştirilmediğinde etkisiz olmaya ve toplumun yozlaşmasına yol açacaktır (Dilmaç, 2007).

Toplumsal yozlaşmanın engellenmesi ve değerlerin kazanılması için eğitim sistemine ve uygulayıcı konumundaki okullara ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Aladağ, 2012). Değerlerin kazanılmasında farkındalık oluşturmak için mücadele eden öğretmenlerin görevleri arasında, bireylerin kendi değerlerini oluşturmaya ve yaşam becerilerini geliştirmesine yardım ederek, karşılaştıkları tüm durumlarla başa çıkmalarını ve sorunlara çözüm üretmelerini sağlamak yer almaktadır. Değer gerçekleştirme yaklaşımının amacı, değerlerin telkin yoluyla öğretilmesi değil, bireyler tarafından içselleştirilerek kazanılmasıdır. Değerlerin gerçekleşmesi için eğitiminin rehberlik etmesi ve açıklama, eleştirme, analiz etme ve ahlaki muhakeme yapma gibi becerileri kullanması gerekmektedir. Bireylerin kendi değerlerinin farkına varmaları için oluşturulmuş senaryolarla veya çeşitli görüşlerle karşılaşmaları önemlidir (Akbaş, 2008).

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru, dönemin kendine özgü özelliklerinin de etkisiyle, değerler eğitimine eğitim programlarında daha fazla yer verilmeye başlanmıştır (Akbaş, 2004). İstendik davranışlara yönelik yapılan akademik çalışmalarda, gençler arasında değerlere önem verilmediği ve bu sebeple olumsuz davranışların niteliksel ve niceliksel olarak arttığı belirtilmektedir (Kurt, 2021). Ahlaklı bir toplum inşa etmek için, ortak irade ve şuur ile geçmiş ile günümüz arasında köprü vazifesi gören okullarda bu görevi öğretmenler üstlenmiştir (Kılıç & Yılmaz, 2023). Öğretmenlik mesleğinin kutsal olmasının sebeplerinden biri de öğretmenin lider ve örnek bir şahsiyet olmasıdır. Bu özelliklere sahip öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarında yaşam boyu gerçekleşen değişim ve dönüşümlere katkıları oldukça fazladır. Dolayısıyla öğretmenler, toplumu ileriye taşıyacak bireylerin davranış özelliklerini hem ahlaki hem de bilim ve teknik alanlarında geliştirici etkilere sahip olduğundan, değerler eğitimi üzerinden ahlaki değerlere, vatan sevgisine ve milli değerlere sahip bir gelecek inşa etmede önemli bir rol oynamaktadır (Aydın, 2022).

Değerler hem okul içi hem de okul dışındaki çeşitli sosyal ortamlarda kazanılabilmektedir. Formal eğitimin informale kıyasla istendik davranışları kazandırmadaki etkisi göz önüne bulundurulduğunda, okullarda uygulanan resmi programların değerleri kazandırma yönünde değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi bu dersler arasında ön plana çıkan derslerden biridir. Çünkü ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin öğretim programında (MEB, 2018) temel becerilerle birlikte değerlerin öğretimi de önem kazanmıştır. Programda değerlerle ilgili kazanımları öğrencilerin içselleştirmesi ve günlük hayatlarında uygulamaları öngörülmektedir. Bu değerler arasında sorumluluk, yardımseverlik, adalet, dürüstlük, dostluk, sevgi, sabır, cömertlik gibi duyuşsal özelliklerin yer aldığı görülmektedir (Arpacı, 2013).

Değerler eğitiminde programlar kadar bu programların uygulayıcısı olan öğretmenlerin de yeterli pedagojik ve alan bilgisi donanımına sahip olmaları gerekir. Hangi değerlerin hangi öğretim yöntem ve tekniği ile öğretilbileceğini bilen, bu bilgisini sınıf uygulamalarında beceriye dönüştürebilen öğretmenlerin değerleri kazandırmadaki etkinliği artacaktır. Aksi halde değerler, öğrenciler tarafından sadece sözlük tanımı ile ezberlenen, sınavlarda sorulduğunda cevabı verilen, ancak içselleştirilemediği için günlük yaşama aktarılıp uygulanamayan kavramlar topluluğu halinde kalacaklardır. Bunu önlemenin yollarından biri, bu eğitime uygun olarak geliştirilen programların uygun öğretmenler ve uygun yöntemlerle öğrencilere uygulanmasıdır. Bu bağlamda din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri dâhil, bu değerlerin öğretiminden sorumlu çeşitli

branşlarda öğretmenlerin, değerlerin davranışa aktarılmasındaki engeller ve çözüm yolları konusunda farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir.

Konuyla ilgili alanyazında yer alan çeşitli çalışmalara rastlanmıştır: Ernesto (2024) çalışmasında değer eğitiminin disiplinlerarası bağlamda ve farklı program türleri (formal, informal, örtük) kapsamında ele alınması gerektiğini, ayrıca bu eğitimin aile-okul işbirliği ile sağlanabileceğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla Koç (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, değerler eğitiminde öğrencilerin kendi değerlerini başka değerleri görerek sorguladığı, değer eğitiminin informal olarak ailede başladığı, formal olarak da okulun ve öğretmenlerin sahip olduğu ve benimsediği değerlerden etkilenildiği vurgulanmıştır. Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli (2014) çalışmalarında öğretmenlerin değer kazanımında güçlük yaşama nedenleri olarak öğrencilerin amaçsız ve sorumluluk bilincinden yoksun olmaları, değerleri içselleştirememeleri, kurallara uyan öğrencilerin uymayanlar tarafından mağdur edilmesi, aile ile okul arasındaki uyumsuzluğu, ailelerin bilinçsizliği ve eğitimsizliği, sınava ve ezbere yönelik bir eğitim sisteminin olması gibi faktörlere vurgu yapmışlardır. Oktaviani ve Zaenal (2024) çalışmalarında okullardaki değer eğitiminin önündeki engeller arasında öğrencilerin sahip oldukları karakteri değiştirmedeki güçlükler ile bu eğitimi verecek öğretmen eksikliği yer almaktadır. Keskin (2014) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu değerlerin öncelikle ailede kazanıldığı, okulun ise ailede kazanılan değerleri geliştirdiğini ve seçmeli din dersine yönelik olarak hem öğrencilerin hem de velilerin olumlu tutum içinde olduğu belirlenmiştir. Fernández Espinosa ve López González (2023) tarafından yapılan çalışmada, değer eğitiminin okullardaki temel kavram olduğu ve öğretmen eğitiminde önemli olduğu belirtilmiştir. Meydan (2014) çalışmasında, değerler eğitiminin temellendirilmesinde okuldaki eğitimin etkisinin büyük olduğunu ve bu alanda yaşanan tartışmaların, bireyi topluma feda etmeden nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusunda sorunlar içerdiğini belirtmiştir. Ergin ve Karataş'ın (2016) çalışmasında ise, değer eğitiminde ailenin değerlerin içselleştirilmesi ve öğrenilmesinde kritik bir rol oynadığı, okul ile ailede verilen değerlerin çatıştığı ifade edilmektedir. Çelik ve Kahtalı'nın (2022) çalışmalarında öğrencilerin kök değerlere ilişkin algılarının olumlu olduğu, ancak soyut kavramları açıklamada zorluk yaşadıkları, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, adalet, yardımseverlik gibi değerlere ilişkin olumsuz algılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Thornberg (2008) çalışmasında değer eğitiminin bilinçsizce yapıldığı ve bu öğretmenlerin eğitiminde değer eğitimine ilişkin eksiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ise, yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak değerler eğitimindeki en önemli faktörlerden biri olan din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Belirlenen öğretmen görüşleri sayesinde Milli Eğitim Bakanlığındaki program geliştirme uzmanlarına konuyla ilgili olarak sahadan elde edilen bilgilerin sunulabileceği ve bu sayede eğitimin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın problem cümlesi "Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin, değer eğitiminin davranışa aktarılmasındaki sorunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri nelerdir?" şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılmasındaki sorunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin;

1. Değer kavramına yükledikleri anlamlar nelerdir?
2. Öğretim programındaki kazandırılması hedeflenen değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Değer eğitiminde kullandıkları öğretim yöntem, teknik ve materyalleri nelerdir?
4. Değer eğitimindeki pedagojik yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğrencilerin değerleri kazanmasında hangi faktörlerin etkili olduğuna yönelik düşünceleri nelerdir?
6. Değer eğitiminde öğrencilerin hangi değerleri davranışlara aktaramadıklarına yönelik düşünceleri nelerdir?
7. Değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasının nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
8. Değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasına ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılmasındaki sorunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan bu çalışma fenomenolojik (olgubilimsel) desene dayalı olarak tasarlanmıştır. Olgubilimsel desen bir olgunun niteliksel açıdan derinlemesine ve ayrıntılı biçimde incelenmesine dayalıdır. Çalışmada incelenen olgu, değer eğitimi ve bu eğitimin davranışlara dönüştürülebilmesidir. Olgubilimsel araştırmaların başlıca veri toplama yöntemi görüşmedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu nedenle çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi, bireylerin olaylar, olgular, kişiler vb. ile ilgili bakış açısı algı, deneyim, duygu ve inançlarını belirlemeye dayalı bir nitel araştırma yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmanın örneklemini, Kırşehir il ve ilçelerinde yer alan farklı okul ve kademelerde görev yapan toplam 20 ortaokul öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleminde yer alan öğretmenlerin il ya da ilçede çalışma durumları, eğitim durumları, cinsiyetleri, ortaokulun farklı sınıf düzeylerinde görev almaları ve farklı kıdeme sahip olmaları sağlanarak görüşlerinde veri çeşitliliğini artırmak amaçlanmıştır. Bu sebeple çalışmanın örnekleminin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre maksimum çeşitlilik örnekleme ile ortaya çıkan bulgular ve sonuçlar zenginlik gösterebilmektedir. Örnekleme oluşturan öğretmenlere ait demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Bilgileri

Değişkenler		N
Görev Yeri	İl Merkezi	10
	İlçeler	10
Kıdem	0-9 yıl	13
	10-19 yıl	5
	20 yıl ve üzeri	2
Eğitim Durumu	Lisans	15
	Yüksek lisans	5
Cinsiyet	Kadın	13
	Erkek	7

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin il ve ilçe merkezinde çalışanların eşit sayıda oldukları, ancak çoğunluğunu 0-9 yıl arası kıdeme sahip olanlar, lisans mezunlarının ve kadınların oluşturduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda hazırlanır ve görüşme esnasında bu sorulara ek sorular sorma esnekliği bulunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırma kapsamında kullanılan görüşme formu, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa dönüşmemesinin nedenleri ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik açık uçlu sekiz soru içermektedir. Görüşme formlarının kapsam, yapı ve dil geçerliliği için eğitim bilimleri alanında uzman iki öğretim üyesinden formlar hakkında dönüt ve düzeltmeler alınmıştır. Ayrıca hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile iki din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Uzman görüşleri ve pilot uygulama sonuçlarına dayalı olarak görüşme formuna son hali verilmiştir. Bu süreçte, araştırma soruları ile görüşme sorularının uyumlu olmasına dikkat edilmiş ve bu uyum Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Soruları ile Görüşme Sorularının Uyumu

Araştırma Soruları	Görüşme Soruları
1.Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar nelerdir?	1. Değer kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz?
2.Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğretim programındaki kazandırılması hedeflenen değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?	2.Öğretim programındaki değerlerin niteliksel ve niceliksel bakımından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
3.Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri nelerdir?	3.Değer eğitiminde daha çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz? Kullandığınız yöntem ve teknik ile ilgili örnek verir misiniz?
4.Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminde kullandıkları materyaller nelerdir?	4.Değer öğretiminde hangi materyalleri kullanıyorsunuz örnek verir misiniz?
5. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitimindeki pedagojik yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?	5. Değer öğretiminde pedagojik bakımdan kendinizi yeterli görüyor musunuz? Açıklar mısınız?
6. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri öğrencilerin değerleri kazanmasında hangi faktörlerin etkili olduğuna yönelik düşünceleri nelerdir?	6. Değerlerin kazanılmasında hangi unsurların etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Bu unsurların etkisinin nasıl olduğunu açıklar mısınız?
7. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre değer eğitiminde öğrencilerin hangi değerleri davranışlara aktaramadıklarına yönelik düşünceleri nelerdir?	7.Öğrenciler hangi değerleri davranışlara aktaramamaktadır?
8.Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılamamasının nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?	8.Değer eğitiminin davranışa aktarılamamasının nedenleri sizce nelerdir? Açıklar mısınız?
9. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılamamasına ilişkin çözüm önerileri nelerdir?	9.Değer eğitiminin davranışa aktarılamamasına ilişkin çözüm önerileriniz nedir?

Nitel araştırmalarda veri toplama araçlarının çıkış noktası araştırma sorularına bağlı olduğundan (Yıldırım & Şimşek, 2016), Tablo 2 incelendiğinde araştırma soruları ile görüşme sorularının uyumlu olduğu belirtilebilir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmeler, araştırma örnekleminde yer alan öğretmenlerden randevular alındıktan sonra görev yaptıkları okullarda ve okul dışı uygun ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden görüşme esnasında ses kaydı alınmasına dair izin istenmiş, izin verenlerin cevapları ses kayıt cihazına kaydedilmiş, ses kaydı vermek istemeyen öğretmenlerin cevapları ise araştırmacı tarafından görüşme formuna notlar alınarak kaydedilmiştir. Görüşmeler 20 dakika ila 1 saat arasında sürmüştür. Görüşme sırasında ortam faktörlerinin görüşmeyi olumsuz etkilememesine dikkat edilmiştir. Verilerin toplanması ve analizinde katılımcılara “öğretmen” kelimesinin ilk harfi olan “Ö” ile başlayan kodlar ve sıra numarası verilmiştir. Toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemine göre içerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu çerçevede içerik analizi yoluyla verileri tanımlama ve verilerde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarma amaçlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Elde edilen veriler bilgisayar ortamında yazılı transkriptler haline getirilmiş ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar kodlanmış, bu sayede temalara ve alt temalara ulaşılmıştır. Ayrıca bulguları daha açık hale getirmek için cevaplardan örnek alıntılara yer verilmiştir.

Geçerlik, Güvenirlik ve İnanırcılık

Araştırma için Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu Kurulundan 15/07/2024 tarihinde etik kurul izni alınmıştır. Ayrıca çalışmanın örneklemini gönüllü öğretmenler arasından seçilmiştir. Araştırmadaki görüşme sorularının kapsam, yapı ve dil geçerliliği için Eğitim Bilimleri alanında iki öğretim üyesinin görüşleri dikkate alınmıştır. Güvenirliği sağlamak için iki araştırmacı tarafından içerik analizi ile kodlamalar yapılmış

ve elde edilen kodlar karşılaştırılmıştır. Birden fazla kodlayıcının birbirinden bağımsız tutarlı kodlamalar gerçekleştirilmesi güvenilirliği artıracığından (Baltacı, 2017) güvenilirliği belirlemek amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik analizi formülünden yararlanılmıştır (Güvenirlik= Görüş birliği sayısı ÷ (Görüş birliği+Görüş ayrılığı)x100). Kodlayıcılar arasında 46 kodda görüş birliği sağlanırken, 11 kodda ise görüş ayrılığı belirlenmiştir. Elde edilen kod sayıları yerine konulduğunda;

$$\text{Güvenirlik} = 46 \div (46+11) \times 100$$

Güvenirlik= %81 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılığı gösteren bu değer en az %80 olması gerekmektedir (Miles & Huberman, 1994). Buna göre görüşme verilerinin güvenilir olduğu görülmektedir.

Çalışmada inandırıcılığı sağlamak amacıyla; amaçlı örneklem, katılımcıları ayrıntılı tanıtmaya, katılımcı teyidi, araştırma yönteminin ayrıntılı tanıtımı, uzun süreli etkileşim, araştırmacı önyargılarını azaltmaya, araştırmacının süreç ve sonuçları incelemesi (Başkale, 2016) yöntemleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada maksimum çeşitlilik yoluyla amaçlı örneklem kullanılmış ve örneklemin özellikleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Toplanan veriler katılımcılara gösterilerek teyit alınmıştır. Araştırmanın yöntemi ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Verilerin toplanması için örnekleme yeterli süre ayrılarak uzun süreli etkileşim sağlanmıştır. Örneklemindeki öğretmenlere araştırmanın amacı açıklanarak ön yargıların azaltılması sağlanmaya çalışılmış, ayrıca araştırmacılar tarafından katılımcılara yönelik bir önyargı oluşturulmamıştır. Verilerin toplanması ve analiz süreçlerinde araştırmacılar tarafından sürece hâkimiyet sağlanmıştır. Yukarıda açıklanan işlemler ile çalışmanın inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer kavramına yönelik tanımlamaları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer kavramı ile ilgili akıllarına ilk gelenlerin oldukça çeşitlilik gösterdiği, bu kavramı en çok bireyin ya da toplumun kıymet verdiği ahlak ilkeler (7/20), başkaları tarafından önemsenmek (4/20), maneviyat (4/20), merhamet (3/20), bir millete ait olan duygu, düşünce, davranış ve dürüstlük, adalet (2/20) şeklinde anlamlandırdıkları görülmektedir. Öğretmenlerden biri, değerlerin eğitimin en temel unsuru olduğunu ifade ederken, başka bir öğretmen toplum ve birey tarafından gerçekleşmesi gereken davranışlar şeklinde tanımlamış, diğer bir öğretmen de kişinin öz benliğini benimsemesi, karakterini oluşturması olarak ifade etmiştir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer kavramına yönelik görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö4: "Değer, bireyin kıymet verdiği, başkaları tarafından önemli hissedildiği ve toplum açısından da bu davranışlara uyulduğunda takdir edildiğini düşündüğü hal, hareket, düşünce tarzı ve davranışa dönüştürmedir. Önce kişide başlar, sonra toplumun kültürü haline gelebilir. Toplumun bazı değerlere sahip çıkıyor olması, yetiştirdiği bireylere de belirli bir ahlaki perspektifte yetiştirdiğini de düşünebiliriz."

Ö7: "Değer deyince eğitmen olarak eğitimin en temel unsuru olarak düşünüyorum. Eğitim denilince günümüzde sadece akademik yönünü ele alıyoruz. Halbuki eğitimin içerisinde akademiden ziyade değer olmadığı sürece verilen eğitimin hiçbir anlamının olmadığını düşünüyorum. Eğitimin sonucu kendi davranışlarına, ülkesine, maneviyatına bir değer katıyorsa o zaman eğitim gerçek anlamda gerçekleştiriliyor demektir. Eğitim denince eşittir değer demektir benim için."

Ö13: "Biz kelimenin biraz daha seküler olmasını istediğimiz için sekülere çevirmişiz. Ahlaki eğitim, terbiye diyebiliriz; İslam'ın ahlaki eğitimi diyebiliriz."

Ö14: "İnsanların ortak noktada birleştiği kavramları çağırıyoruz. Bunun adına ahlak, din, değer diyebiliriz."

Ö15: "Değer dediğimiz zaman aklıma ahlak kavramı geliyor, bu da doğuştan gelen bir şey aslında. Temelimiz de olup geliştirilmesi gereken bir şey."

Ö17: "Değer kavramı bence iki şekilde oluşuyor. Birisi kişisel diğeri de sosyal değerler. Sosyal değerler; maddi, manevi, yapı, kültürel her şey. Bireysel davranış ve inançlar kişisel değerlerdir. Yani bir şeye nasıl baktığınla, ne kadar önem verdiğinle alakalıdır."

Tablo 3. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Değer Kavramı	Ahlak	Ö4,Ö6,Ö8,Ö13,Ö14,Ö15,Ö20
	Kıymet Vermek	Ö4,Ö5,Ö6,Ö11
	Önemsemek	Ö3,Ö4,Ö5,Ö10
	Maneviyat	Ö7,Ö9,Ö17,Ö18
	Merhamet	Ö2,Ö6,Ö18
	Dürüstlük	Ö2,Ö19
	Adalet	Ö6,Ö19
	Milli Düşünce	Ö4,Ö16
	Milli Davranış	Ö4,Ö16
	Yöntem	Ö1
	Rehberlik	Ö1
	Takdir Edilmek	Ö4
	Toplum Kültürü	Ö4
	Kurallar	Ö1
	Dayanışma	Ö6
	Olgu	Ö2
	Güven	Ö2
	Anlam Yüklemek	Ö10
	Yardımlaşma	Ö6
	Eğitim	Ö7
	Erdem	Ö8
	Karaktere Etki	Ö12
	Terbiye	Ö13
	İslami Eğitim	Ö13
	Din	Ö14
	Milli Duygu	Ö16
	Doğruluk	Ö2
	Sadakat	Ö2
	İnanç	Ö17
	Kişisel Değerler	Ö17
	Toplumsal Yargı	Ö19

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğretim programındaki kazandırılması hedeflenen değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programındaki değerlerin nicel olarak yeterli olduğunu (11/20) ifade etmektedir. Eğitim programındaki değerlerin nitelik olarak ise yetersiz olduğunu (9/20), uygulama eksikliklerinin olduğunu (8/20), değerlerin bilişsel düzeyde kaldığını pratiğe dönüştüremediklerini (6/20), ders kitaplarında güncel örnek eksikliği olduğunu (5/20), öğrencilerin ilgisini çekmediğini (4/20) ifade etmişlerdir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:
Ö12: “*Niceliğin sayısal bağlamda çok faydalı olduğunu düşünmüyorum. Niceliksel olurluk yerine niteliksel kaliteyi daha çok önemsiyorum.*”

Ö1: “*Niteliksel olarak biraz daha örneklendirebiliriz. Daha çok sözel anlatıyoruz uygulamaya dökemiyoruz.*”

Ö3: “*Nitel ve nicel olarak yeterli değil. Değerler eğitimi konusu her ünitenin sonunda somut olarak gösterilmesi lazım. Bizizat öğrenci kazanım içinde değil de tekil olarak o değeri görmeli ve öğrenmeli. Öğrenci kitabı karıştırdığında yardımlaşma değerini görünce ilgisini çekmesi gerekiyor. Değerlerin üzerinde daha fazla durulması ve sayıca daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum.*”

Ö11: “*Değerler eğitiminin güncellenmesi gerekiyor üzerine çalışmalar yapılmalı. Öğretim programı sadece okulla alakalı bir durum değil.*”

Ö15: “*Değerler eğitimi bir yazı kavramı değil. Yazıyla öğretilen anlatılacak kavram değil. Bu çocuğun ailesi ile yaşayarak öğrenmesi metoduyla gerçekleşiyor. Ne yazık ki biz de ünite olarak yer alıyor. Yazı olarak kavramın öğretilceği sanılıyor.*”

Her kavram yazı ile öğretilmez maalesef. Değerler eğitimini o alanda kendini ispatlamış kişileri ya o ortama getirerek ya da bizler o ortama giderek öğretmemiz gerekiyor. Yeni sistemde değerler iyice azaltılmaya çalışılarak içi boşaltılmış.”

Ö18: *“Kitaplara baktığımız zaman yüzeysel bir şekilde anlatılıp geçilmiş. Günlük hayatla ilgili güncel örnekler eksik. Bir değer tanımı bile tam yapılmamış bir anlatım var ya da örneğin bir ahlakın öyle bir tanımı yapılmış ki ben uzun uzun düşünüyorum çocuklara nasıl anlatırım diye.”*

Tablo 4. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğretim programındaki kazandırılması hedeflenen değerlerin yeterliliğine ilişkin görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	Öğretmenler
Değerlerin Yeterliliği	Yeterli	Nicel Yeterlilik Nitel Yeterlilik	Ö1,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö17,Ö20 Ö6,Ö8
	Yetersiz	Nitel Yetersizlik Uygulama Eksikliği Teorik Olması Güncel Örnek Eksikliği Dikkat Çekicilik İhtiyaçların Karşılanmaması Okul Öncesi Eğitim Somutluk	Ö2,Ö3,Ö8,Ö9,Ö14,Ö15, Ö16,Ö18,Ö19 Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö7,Ö13,Ö14,Ö18 Ö7,Ö10,Ö14,Ö16,Ö17,Ö20 Ö1,Ö5,Ö14,Ö15,Ö18 Ö3,Ö11,Ö12,Ö19 Ö12,Ö14,Ö20 Ö4,Ö9 Ö3

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretiminde kullandıkları yöntem, teknik ve materyallere ilişkin bulgular Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretiminde kullandıkları yöntem, teknik ve materyallere ilişkin görüşleri

Tema	Alt tema	Kodlar	Öğretmenler		
Eğitim Durumları	Yöntem, Teknik, Yaklaşım	Örnek Olay Yöntemi	Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö11,Ö13,Ö14,Ö15,Ö18,Ö19,Ö20		
		Anlatım	Ö3,Ö6,Ö8,Ö11,Ö12,Ö13,Ö15,Ö16,Ö17,Ö18,Ö19		
		Soru-Cevap	Ö6,Ö8,Ö9,Ö10,Ö12,Ö16,Ö18		
		Beyin Fırtınası	Ö1,Ö5,Ö10,Ö12,Ö14,Ö18		
		Yaparak-Yaşayarak Öğrenme	Ö5,Ö7,Ö10,15Ö,19		
		Tartışma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö17,Ö9		
		Drama	Ö7,Ö10,Ö12,Ö16		
		Gösterip Yaptırma	Ö4,Ö12,Ö16		
		Benzetim	Ö2,Ö4,Ö7		
		Gezi-Gözlem	Ö17		
		Materyal	Akıllı Tahta	Akıllı Tahta	Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö15, Ö16,Ö17,Ö19
				Ders Kitabı	Ö2,Ö4,Ö7,Ö14,Ö15,Ö17,Ö18,19,Ö20
				Örnek Hikâyeler	Ö1
Gazete Haberleri	Ö1				
Maket	Ö3				
Afiş	Ö3				
Kur’an-ı Kerim	Ö19				
Öğrencilerin Tasarladığı Materyaller	Ö9				

Tablo 5'e göre, öğretmenler değerlerin öğretiminde en çok (11/20) örnek olay ve anlatım yaptıklarını belirtirken, yarısından azı soru cevap (7/20), beyin fırtınası (6/20), yaparak-yaşayarak öğrenme (5/20), tartışma (5/20) yöntemleri ile değerleri içselleştirildiğine vurgu yapmışlardır. Bunlara ek olarak değer öğretiminde drama, gösterip yaptırma, benzetim ve gezi, gözlem gibi yöntem, teknik ve uygulamaların kullanılabilmesi az sayıda öğretmen tarafından belirtilmektedir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin kullandığı yöntem ve tekniklere yönelik görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö1: "Örnekleme, örnek hikâye, beyin fırtınası, tartışma, örneğin; peygamberimizin hadîs-i şerifi 'vatan sevgisi imandandır' örneğini veriyorum ve Atatürk'ün 'vatanını en çok seven işini en iyi yapandır' sözünüyle birbirleri ile bağdaştırıyorum, buradan ne anladınız diyerek tartışma ortamı oluşturuyorum."

Ö4: "Mesela merhamet kavramı üzerinden anlatmak istiyorum. Merhamet; acımak mıdır? Şefkat midir? Kavram olarak bunun için bir doldurmamız lazım. Buna dair bir hikâye bir öykü varsa onu getiriyorum. Öncelikle çocukta kelimenin anlamının pekişmesini sağlıyorum. Sonra bu duyguyu kendi hayatlarından örnek vermelerini istiyorum ve daha sonra da görselle zenginleştiriyorum. Sonra çevre müsaitse sokak hayvanlarına bir barınak yaparak veya yemek vermelerini sağlayarak öğrenmenin kalıcı hale gelmesini sağlıyorum."

Ö5: "Beyin fırtınası, yaparak yaşayarak öğrenme, örnekleme yöntemlerini kullanmaya çalışıyorum."

Ö6: "Gündelik hayattan örnek vermeyi çok seviyorum. Çocuklar gündemi takip ediyor onlar için daha ilgi çekici oluyor. Gündelik hayattan örnek verdiğimde aynı şekilde öğrencilerden de dönütler alıyorum. Soru cevap yaparak da öğrenciyi canlı tutuyorum."

Ö18: "Anlatım, örnek gösterme, soru- cevap, beyin fırtınası yapıyorum."

Tablo 5 incelendiğinde din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretiminde en çok kullandıkları materyallerin akıllı tahta (15/20) ve ders kitabı (9/20) olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenler akıllı tahtadan video, slayt, müzik ve animasyonlar ile derslerini işlediklerini vurgulamışlardır.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin kullandıkları materyallere yönelik görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö4: "Önce ders kitabıyla başlıyorum. Daha sonra mutlaka görsel kullanmaya çalışırım. Bilginin pekişmesi için de etkinlik açarım. DÖGM'in sitesinde hazırlanmış olduğu içerikleri kullanırım. Bazen de materyalimi kendim oluşturmaya çalışıyorum."

Ö14: "Ders kitabı, akıllı tahta, bizim alanda çalışmalar yapmış arkadaşların videolarını kullanıyorum."

Ö15: "Örnekleme, günümüzde yaşayan örnek şahsiyetler, akıllı tahta, kitap kullanıyorum."

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretimindeki pedagojik yeterliliklerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretimindeki pedagojik yeterliliklerine ilişkin görüşleri

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Pedagojik Yeterlilik Algısı	Yeterliyim	Ö1,Ö6,Ö8,Ö9,Ö14, Ö16
	Yetersizim	Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13, Ö15,Ö17,Ö18,Ö19,Ö20

Tablo 6 incelendiğinde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin çoğunlukla pedagojik yeterliliklerine ilişkin alınan eğitimlerin eksik olduğunu ve kendilerini yetersiz bulduklarını (14/20) ifade ettikleri görülmektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin pedagojik yeterliliklerine yönelik görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö2: "Öğrenciyi değerleri davranışa kazandırma konusunda eksik olduğumu düşünüyorum. Aldığım pedagojik eğitimin yeterli olmadığını söyleyebilirim. Üniversitede daha çok teorik bilgi üzerinde duruldu pratik bilginin eksik verildiğini düşünüyorum."

Ö4: "Açıkçası burada zamanla geliştiğimi söyleyebilirim. Formasyonu alıp da öğretmenliğe geçenlerdenim. Öğretmenlik tecrübesi ile kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum. Formasyonda alınan eğitimlerde bir dönem öğrenciyi tanımakla beş yıldır farklı profillerde öğrencileri tanımak aynı olmuyor. Biz de bu konuda geliştireceğiz ders anlatım yöntemlerimiz de değişiyor. Üniversitede alınan formasyonda staj süresinin daha uzun olmalı ki daha fazla öğrenci tanıyalıyız."

Ö7: "Kesinlikle yeterli görmüyorum. Eğitimdeki sorunlar genel itibarıyla öğrencilerimiz gibi konuşulsa da tüm bu sorunlar öğretmenler için de var".

Ö10: "Yeterli değil. Bana gelen stajyer öğretmen arkadaşlarım da gerçekten pedagojik eğitiminin çok yetersiz olduğunu fark ettiriyor. Çocukla göz teması kurmayı bilmiyor, adını öğrenmesi gerektiğini bilmiyor. Öğrenci seviyesine inmeyi bilmiyor. Yöntem, tekniklerde eksiklikler var, yetenek eksikliği de var. Üniversite de öğrenciye aşk, heves, heyecanın verilmediğini düşünüyorum."

Ö12: "Kendi alanımızdan ihtisas için bile lisans, yüksek lisans, doktora gibi kademeler varken öğretmenlik için sadece yarım dönem staj yeterli değil. Bilgi noktasında alırsın ama deneyim noktasında bir ket vurulur. Ben üniversitede öğrendim diyen insanda şöyle bir eksiklik vardır ki deneyim yapmadığımız sürece öğrendim diyemiyorsunuz. Nerede öğrendiniz sorusunun cevabı ben öğretmen olduktan sonra öğrendim derim."

Ö15: "Kesinlikle yeterli görmüyorum. Stajın süresi çok az en az iki sene staj yaptırılmalı. Bana göre pedagojik formasyondaki eğitim bilimleri Türkiye ile uyumlu değil."

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin, öğrencilerin değerleri kazanmasında etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğrencilerin değerleri kazanmasında etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Değer	Aile	Ö1,Ö2,Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö15,Ö17,Ö18,Ö20
Eğitimindeki Faktörler	Arkadaş Çevresi	Ö1,Ö2,Ö3,Ö7,Ö9,Ö11,Ö12,Ö13,Ö15,Ö17,Ö18,Ö20
	Öğretmenler	Ö3,Ö5,Ö10,Ö11,Ö13,Ö18
	Yaşantı	Ö4,Ö8,Ö14,Ö16
	Okul	Ö1,Ö3,Ö6,Ö9
	Coğrafya	Ö15,Ö17
	Sosyal Medya	Ö6,Ö17
	Kültürel Etkiler	Ö6
	Ders Saati	Ö10
	Sosyal Çevre	Ö20
	Rol Modeller	Ö12
	Kültür	Ö17
	Teknoloji	Ö17
	İçselleştirme	Ö19
	Anasınıfı	Ö1

Tablo 7'e göre, öğrencilerin değerleri kazanmasında etki eden faktörler incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu (16/20) öğrencinin ailesinde gördüğü eğitimin önemli olduğunu, yarıdan fazlası (12/20) arkadaş çevresinin öğrencinin davranışları üzerinde etki ettiğini, bazıları da (6/20) öğretmenlerin davranışlarını örnek aldıklarını, günlük hayatta yaşantı yoluyla karşılaştıklarını (4/20) ve okuldaki öğrenmelerin (4/20) etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin, öğrencilerin değerleri kazanmasında etkili olan faktörlere yönelik görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö2: "Öğrencimizde davranış problemi gördüğümüzde o öğrencinin ailevi problemleri olduğu ortaya çıkıyor. Bu da çocuğun davranışlarına etki ediyor. Daha sonra arkadaş çevresinin çocuğun davranışlarına etki ettiğini düşünüyorum."

Ö3: "Aile dürüstlükten bahsedip kendi yalan söylerse çelişir. Çocuk sözden çok davranışa bakar. O yüzden söz ile davranış çelişmemeli."

Ö5: "İlk eğitim ailede başladığı için en etkili unsur ailedir. Arkadaş çevresi ve ilk aklımızda kalan rol model örneğimiz olan ilkokul öğretmeni ve diğer öğretmenleri etkilidir."

Ö6: "Aile, okul, çevre, içinde yaşadığın kültür etkili. Bazen değer diye öğrendiğimiz kavramın örf ve âdetimiz olduğunu öğreniyoruz. Değer olmayan şeyler örfün içine yerleşebiliyor. Değerler eğitimi ailede başlar ama sadece ailenin de yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bazen o kadar bilinçli ailelerin çocukları çok farklı, problemlili olabiliyor. Kardeşten kardeşe bile farklılıklar oluyor. Sosyal medyanın da çok fazla etkisi olduğunu düşünüyorum. Kültürün etkisi ise dinde yasak olmayan bir şeyin kültüre göre yasak, günah olarak algılanması da bireyde ve toplumda değerler konusunda etkisi vardır."

Ö7: “Bir çocuk dışarıya çıktığı zaman öğrendiğinin aksine bir şey yaşamaması lazım. Bunun için çevre de etkilidir. Anlatılan değerler köle gibi kalıyor. Avrupa’nın bize oluşturduğu kapitalist sistem yüzünden usulen yapılan bir çalışma gibi oluyor, değerler temellendirilmiyor. Ne ailede karşılığı var ne toplumda karşılığı var.”

Ö9: “Aile, okul, çevre etkilidir. Çocuk günlük hayattaki konuşmalarında küfür etmemesi gerektiğini bilgi olarak biliyor ama babasından öğrendiği için ya da okul çevresinde arkadaşlarından öğreniyorsa etkili olmuyor. Çocuklar okulda bir disiplin içinde olduğunun farkına varıyor yapmıyor ama arkadaş çevresinde ailede kolaylıkla davranabiliyor. Herhangi bir uyarıcıyla karşılaşmıyor.”

Ö12: “Ne söylersek söyleyelim önce kendimizi yapalım. Örnek şahsiyet eksikliğimiz var. Babam, annem, hocam yapıyor mu çocuk bunu gözlemliyor ki görerek yapıyoruz. Çocuklarda yüzde yüz sorumluluk bekeleyemeyiz. İmamı Aşam der ki siz taklitle başlırsınız tabkike dönüştürsünüz der. Çocuklar şu an taklit aşamasında onlardan tabkiki hemen beklememek lazım. Ailede başlıyor okula geliyor. Okulda çevresel etmenler de etkiliyor. Dolayısıyla bir öğrenci için şunu diyemeyiz: Tamamen ailesinden çevresinde bağımsız diyemeyiz mümkün değil. İnsan etkileşimli bir varlık. Etki yaparsın tepki alırsın, tepkin olur ona göre etkin bir davranış sergilersin. Tamamen etkileşim halindedir bugün küresel anlamda entelektüel bir dünyadan baktığımızda aileden çok çevre etkiliyor öğrencileri, akranların birbiri üzerinde çok fazla etkisi var. Sosyal medyanın da etkisi var. Etrafta o kadar çok güdüleyici şey var ki onların hepsini bırakıp da kendi alanına yönelmekte çok zorluklar çekiyoruz. Anne baba haklarına baktığımız zaman çocuğu hayata hazırlama hakları da vardır. Eğer hazırlamaşsan kör kuyuya bırakmak olur. Pedagojik formasyonu ailelerin de alması gerektiğini düşünüyorum.”

Ö18: “Bu değerlerin kazanılmasında en büyük engel aileler. Velilerden çocuğun ahlakını sormaya gelen bir velim yok sadece akademik başarısız için geliyorlar. Çocukları sadece maddi hayata hazırladığımız için din kültürü dersine de sözel ben bunları yaparım gözüyle bakıyor. Çevre de etkili. Öğretmende bir tükenmişlik varsa bu da etkilidir. Öğretmenin örnek bir model olması lazım.”

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre değer eğitiminde öğrencilerin hangi değerleri davranışlara aktaramadıklarına ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğrencilerin değer eğitimindeki hangi değerleri davranışlara aktaramadıklarına ilişkin görüşleri

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Davranışa	Dürüstlük	Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö14,Ö16,Ö18,Ö20
Dönüşmeyen Değerler	Saygı	Ö8,Ö9,Ö10,Ö13,Ö16,Ö18,Ö19,Ö20
	Sorumluluk	Ö12,Ö13,Ö18, Ö19
	Adalet	Ö4,Ö14,Ö15
	Sabır	Ö6,Ö9,Ö14
	Vatanseverlik	Ö4,Ö8,Ö16
	Merhamet	Ö7,Ö17,Ö18
	Temizlik	Ö8,Ö13,Ö16
	Özdenetim	Ö1,Ö15,Ö19
	Empati	Ö5,Ö15
	Özverili olma	Ö5,Ö6
	Dostluk	Ö9,Ö18
	Sevgi	Ö15,Ö19
	Dayanışma	Ö4
	Yardımseverlik	Ö15
	Diğerkamlık	Ö13
	Empati	Ö13
	Cömertlik	Ö6

Tablo 8’e göre, öğretmenler değer eğitiminde öğrencilerin birçok değeri davranışa aktaramadıklarını, değerlerin sadece bilişsel davranış olarak kaldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin belirttiğine göre öğrencilerin en çok (14/20) dürüstlük davranışını sergilemediği, öğrencilerin dürüstlüğü tanımasını bilgi olarak açıkladıkları ama herhangi bir olayda rahatlıkla yalan söyleyebildikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin yarısına yakını da (8/20) öğrencilerin ailelerine, arkadaşlarına, çevresine ve öğretmenlerine saygı

göstermediklerini belirtmiştir. Bazı öğretmenler de (4/20) öğrencilerin sorumluluk almadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenler öğrencilerin davranışa aktaramadığı değerler arasında dürüstlük, saygı, öz denetim, sorumluluk, adalet, sabır, merhamet, temizlik, vatanseverlik olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin bu konuyla ilgili görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö1: “Öz denetimi davranışa dönüştürmekte güçlük çekiyorlar.”

Ö4: “Öğrenci ve kademe göre değişiyor. Bununla birlikte adalet kavramını göz ardı ettiklerini düşünüyorum. Adaletin tanımını yapabiliyorlar ama kendi arkadaşlık ilişkilerinde adil davranmakta sorunlar görüyorum. Dürüstlükte de problemler yaşıyor.”

Ö6: “Bilgi olarak dürüstlük kavramını açıklıyorlar ama herhangi bir olay olduğunda rahatlıkla yalan söylenebiliyor. Yemek sırasında karga ediyorlar, birbirlerine karşı tahammül sabır konusunda çok eksiklikleri var.”

Ö7: “Hiçbir çocuk veya hiçbir birey öğrendiğimiz hiçbir değeri hayatımıza tam anlamıyla gerçekleştiriyoruz diyemiyoruz. Kısmidir.”

Ö10: “Hiçbir kazanımı davranışa dönüştüremeyen öğrenci de var, elinden geldiğini yapmaya çalışan pırlanta gibi çocuklar da var. Bu sadece bizim etkimiz değil. Bir deniz var ve bu deniz herkese açık, herkes kabına göre alıyor. Benim elimde bir fincan varsa bir fincan alyorum. Öbürünün elinde bir kova varsa kova alyor. Çocuğun yapısı, ön öğrenmeleri, hazırbulunuşluğu vs. bunlar çocuğun davranışa dönüştürme açısından çok önemli. Davranışı öğrettikten sonra çocuğun algıda seçiciliği ortaya çıkıyor. Benden ne gördü, diğer öğretmenlerinden ne gördü, esnaftan anne babasından ne gördüğü çok önemli.”

Ö14: “Doğruluk, dürüstlük, adalet, sabır. Günümüz çocuklarında istediklerinin hemen olması gibi bir eğilim var. Sabır kesinlikle yok. Velilerimiz de bilinçsiz bir şekilde bunlara destek oluyor. Sevinmek ne kadar doğalsa ağlamak da o kadar doğal bir duygudur bunu da öğrencilerimizin kabul etmesi gerekiyor.”

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasının nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasının nedenlerine ilişkin görüşleri

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Davranışa Dönüşmeme Nedenleri	Örnek Şahsiyet Eksikliği	Ö5,Ö10,Ö15,Ö17,Ö20
	Teorik Çelişki	Ö4,Ö11,Ö17,Ö18
	Sosyal Medya	Ö2,Ö4,Ö10,Ö11
	Disiplin Eksikliği	Ö8,Ö9,Ö13,Ö19
	Toplumsal Etki	Ö4,Ö11,Ö17
	Ailenin Eğitimsizliği	Ö2,Ö14,Ö20
	Diğerkamlık	Ö8,Ö16
	Öğretmen Davranışları	Ö4
	Dersi Dinlememe	Ö6
	Aile Terbiyesi Eksikliği	Ö1
	Ahlaki Zafiyet	Ö18
	Hazırbulunuşluk Eksikliği	Ö10
	Bireysel Farkındalık	Ö3
	Öğretmen Donanımsızlığı	Ö11
	İçselleştirme Eksikliği	Ö12
	Farkındalık Eksikliği	Ö12
	Soyut Kavramlar Olması	Ö13
	Zorunlu Eğitim	Ö14
	Arkadaş Çevresi	Ö14
	Öğretim Programı Eksikliği	Ö15
	Eğitim-Öğretim Eksikliği	Ö16

Tablo 9 incelendiğinde din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasındaki en çok etkinin (5/20) örnek şahsiyet eksikliği olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, okulda öğrenilen bilginin günlük hayatta karşılığı olmadığını varsayarak teorik çelişkinin (4/20)

oluşturduğunu, sosyal medyanın olumsuz etkisi (4/20), öğrencilerin olumsuz bir davranışının karşılığında bir yaptırımın olmadığını, disiplin eksikliğinin (4/20) olduğunu vurgulamışlardır.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasının nedenleri ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö10: "Hazırbulunuşluk, ön öğrenmeler yetersizse öğretmenin verdiği bilgiler havada kalabiliyor. Bu eksiklikler de ailede başlıyor. Ailede otur sana dürüstlüğü anlatayım şeklinde değil örnek olma ile gerçekleşmeli. Sosyal medya da çok etkili. Dibi delik bir kova halini getirdi çocuklarımızı. Veriyoruz alıtan boşaltıyor. Çocuk bizden ziyade oradaki fenomenleri örnek almaya çalışıyor. Çocuk çalışanın bir yere geldiğini görmüyor, kolay yollardan para kazanmanın, fenomen olmanın daha cazip geldiği algısı oluşuyor."

Ö11: "En büyük sıkıntımız bu. Okulda verilen eğitim dışarıda ve ailede devam etmiyor. Sosyal medyanın da ciddi bir etkisi var. Toplumda gayr-ı meşru davranışları sosyal medya ile normalleştiriyorlar. Öğretmenler de kendilerini güncelleyemiyor, bu da bir problem oluşturuyor."

Ö12: "Ciddiyetine vakıf olamıyorlar. Ya yaş aralığından ya da tam olarak öğrenseler de içselleştiremiyorlar. Eğer ki berkes yapabiliyseydi mükemmel şahsiyetler ortaya çıkardı."

Ö13: "Çok dağıttık, bunu sözle, nasihatla toparlamak mümkün değil. Artık nasihatla, sözle hatta örnek davranışla çözemeyeceğimiz bir seviyeye geldi bu sıkıntı. Köklü, radikal çözümler gerekli. Öğrenci yere bir kâğıt mı attı bunun bir karşılığı olması lazım. Arkadaşına zarar mı verdi ciddi caydırıcı bir karşılığı olması lazım. Somut örneklerin olması lazım, somut örnekler olmayınca çocuğun kafasında oturmuyor bazı şeyler. Doğruluk, dürüstlük, cömertlikten bahsediyorsunuz, konularda uzun uzun bahsediyor, tanım yapıyor ama somut örnekler verilmiyor."

Ö18: "Öğrencilere bilgi aktarıyoruz ama bunun gerçek hayatta bir tesiri olmuyor. Çocuğa küfür etmemeyi öğretiyoruz, çocuk benim babam, abim, dedem küfrediyor dediği zaman elimiz kolumuz bağlanıyor. Gerçek hayatta karşılığın olmadığını görünce öğrencide kalıcı olmuyor."

Ö19: "Disiplin yönetmenliğinin yetersiz kalması. Öğrencinin olumsuz davranışının bir yaptırımı olmadığı için değerleri yaşamına uygulamakta isteksiz kalıyor."

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasına ilişkin çözüm önerileri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasına ilişkin çözüm önerileri

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Çözüm Önerileri	Aileler Bilinçlendirilmeli	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö7,Ö8Ö9,Ö15,Ö16,Ö17Ö18,Ö20
	Caydırıcı Cezalar	Ö5,Ö13,Ö14,Ö15,Ö19,Ö20
	Rol Model Olma	Ö5,Ö6,Ö7,Ö14,Ö18
	Kamusal Bilinçlendirme	Ö3,Ö7,Ö9,Ö12
	Farkındalık Oluşturulmalı	Ö5,Ö7,Ö12,Ö18
	Aile-Okul İşbirliği	Ö2,Ö6,Ö9
	Ailelere Eğitim Seminerleri Verilmeli	Ö1,Ö9,Ö17
	Sosyal Medya Kısıtlanmalı	Ö4,Ö11
	İçselleştirilerek Eğitim Verilme	Ö12,Ö18
	Sorumluluk Bilinci Verilmeli	Ö15,Ö16
	Güncel Bilgi Aktarımı	Ö6
	Örnekleme Sayısı Artırılmalı	Ö6
	Öğretmen Donanımı Artırılmalı	Ö11
	Değerler Eğitimi Erken Yaşta Başlamalı	Ö1
	Uygulamaya Teşvik Edilmeli	Ö16,ö3
	Öğretmenler İşbirliği İçinde Olmalı	Ö8,Ö17
	Değerler Eğitimi Dersi Olmalı	Ö9

Tablo 10 incelendiğinde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin yarıdan fazlasının (12/20) değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasına ilişkin çözüm önerisi olarak eğitimin ilk ailede başladığı için değerler eğitimi hakkında ailelerin bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerden bazıları

(5/20) disiplin yönetmeliğinin yetersiz kaldığını ve caydırıcı cezaların olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler toplumda örnek şahsiyet eksikliğinin olmasının, öğrencilerin olumsuz etkilenmesine neden olduğunu, rol model alınan şahısların olması gerektiğini (5/20), kamusal bilinçlendirmenin yapılması (4/20) ve değerler ile ilgili farkındalığın artırılması (4/20) gerektiğini ifade etmişlerdir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışlara aktarılamamasına ilişkin çözüm önerilerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö2: *“Ailelere MEB tarafından eğitimler verilerek aileler bilinçlendirilmeli. Çocukların değerleri kalıcı bir şekilde öğrenebilmeleri için aile ve okul iş birliği içinde çalışmalı.”*

Ö3: *“Aileler değerler eğitimi hakkında bilgilendirilmeli. Çocuklar değerler konusunda daha çok teşvik edilmeli. Değerler eğitimi sadece okula sıkıştırılmamalı, aileler arası etkinliklerin yapılması gerekiyor. Belediyeler de bu konuda daha aktif olmalı projeler oluşturmalı, kamusal bilinç oluşturmaları. MEB sadece okula bağlı kalmamalı, kapsamını genişletmelidir.”*

Ö5: *“Öncelikle bizler örnek olmamız, uygulanmayan davranışların bir karşılığı, yaptırımı olmalı ki öğrenci yanlış olduğunun farkına varmalı.”*

Ö7: *“Sokağa çıkan çocuk evde aile eğitimi verilse bile bambaşka bir hal alabiliyor. Sigara içebiliyor, küfür edebiliyor, ahlaksız işlere girebiliyor. Temelde bakıldığında bu neyin eksikliğidir? Çocuk evde sürekli kendini sınırlandıran, kurullar koyan ve hep belli bir hayat düzenine alışmış olan ailesinden başka toplumun genelin hep bundan uzak olduğunu görüyor. Çocuk kendi algı dünyasına göre demek ki toplumda kabul gören davranış bu. Bunun içselleştirilmesi için iyi örneklerin çoğaltılması lazım ödüllendirilmesi lazım. Toplum olarak oto kontrolün olması lazım.”*

Ö9: *“Aile eğitimleri düzenlenmeli, çünkü yanlış davranış içinde olduğunun farkında değil aileler.”*

Ö14: *“Örnek olacak insanların davranışlarına dikkat etmesi lazım. Söylem ile eylem çelişiyor, böyle olunca çocuklar da eyleme göre hareket ediyorlar. Çocukların her istediğinin yapılmaması gerekiyor. Çocukların olumsuz şeylerle de karşılaşması gerekiyor. Eğitim sistemine disiplin tekrar getirilmeli. İdare biraz daha güçlendirilmeli, cezalar biraz daha caydırıcı olmalı, gerekirse çocuk sınıfta kalmalı.”*

Ö15: *“Değer sorumlulukla kazandırılır. Değerlerin, kavramların içi boşaltıldı sadece isim olarak kaldı. Ailelere eğitimler verilmeli, sosyal deneyler yapılmalı. Cezalar yeterli değil. Çocuklarda kim daha çok suç işleyip idareye gidecek yarısı var.”*

Ö17: *“Bilinçlenme. Bilinçli aileler, bilinçli çocuklar yetiştirmeliyiz. Evlilikten önce psikolojik test yapılmalı, eğitim verilmeli, çünkü bir birey yetiştireceği için devlet bu bireyleri çocuk doğmadan eğitmeli. Sadece din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin sorumluluğu üzerine olmamalı. Bütün branş ve öğretmenler işbirliği içinde olmalı. Mesleki değer adı altında birlikte hareket edilmeli.”*

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer eğitiminin davranışa aktarılmasındaki sorunların nedenleri ve çözüm yollarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgulardan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretmenlerin değer kavramına çok çeşitli anlamlar yükledikleri, değer kavramını en çok ahlak ile eşleştirdikleri sonucuna varılmıştır.

- Öğretmenler öğretim programında kazandırılması hedeflenen değerlerin nicel olarak yeterli olduğunu, nitel yeterliklerde bazı eksikliklerin bulunduğunu düşünmektedirler. Tespit ettikleri bu eksiklikler, değerlerin teorik olduğu, ihtiyaçları karşılamadığı, ilgi çekici olmadığı, pratiğe dönüştürülemediği ve güncel örnek eksikliklerinin olduğu yönündedir.

- Öğretmenlerin görüşlerinden değer eğitiminde yararlandıkları öğretim yöntemleri arasında örnek olay ve anlatımın ön plana çıktığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra drama, gösterip yaptırma, benzetim, gezi, gözlem, iş birliğine dayalı öğrenme gibi yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında ders kitabı ve akıllı tahta kullanımı ile sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri tarafından en çok kullanılabilir kaynak olan Kur'an-ı Kerim'i sadece bir öğretmenin kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenlerin değer eğitimde mesleki yeterliliklerinde kendilerini eksik buldukları, mesleğe başladıklarında üniversitede alınan pedagojik formasyonun yeterli olmadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenlerin değerlerin kazanılmasında en çok etki eden faktörün aile olduğunu, daha sonra olumlu veya olumsuz arkadaş çevresinin etkisinin olduğunu, öğrencilerin sınıf içinde lider olarak gördükleri

öğretmenlerin yaşantılarını, tutumlarını, ahlaki davranışlarını örnek aldıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenler en çok davranışlara aktarılamayan değerlerin dürüstlük olduğunu, ayrıca saygı ve sorumluluk değerlerinin de en çok davranışlara aktarılamayan değerler arasında olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenler değerlerin öğrenci davranışlarına aktarılamamasında bazı nedenlerin ön plana çıktığını, bu nedenlerden en çok etki eden faktörler arasında örnek şahsiyet eksikliği, teorik çelişki, sosyal medya, disiplin eksikliği, toplumsal etki ve ailenin eğitimsiz olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenler değerlerin davranışa aktarılamamasına ilişkin çözüm önerisi olarak en çok ailelerin bilinçlendirilmesi, toplumda önemsenmeyen değerler için caydırıcı cezaların uygulanması, rol model olacak kişilerin sayısının artırılması ve daha çok gündemde olması, devletin kamusal bilinçlendirme çalışmalarını artırması ve farkındalığın oluşturulması gerektiğini ileri sürdükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenler değerler eğitiminin amacının gerçekleşmediğini, kavramın sekülerleştirildiğini, okullarda değerlerin teorik bilgi olarak aktarıldığını ve günlük yaşamda pratiğe dönüştürülemediğini düşünmektedirler. Nitekim MEB (2017) değerlerin eğitimin nihai gayesi olduğunu, öğretim programının salt bir konu alanı olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Altan (2011) ise değerlerin uzun vadeli amacının dünyamızın daha güvenilir ve yaşanır hale gelmesi için, toplumda sorun hale gelen ahlaki, etik ve akademik konularda yardımcı olmasına katkı sağlayacağını, değerler eğitiminin sadece akademik bilgi ile değil, aynı zamanda sosyal ve duyuşsal gelişimi destekleyerek bireylerin sağlıklı bir toplum içinde yaşayabilecekleri becerileri kazanmalarına katkıda bulunacağını belirtmiştir.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre değerlerin kazanılmasında aile, arkadaş çevresi ve öğretmenlerin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Karagözlü (2018) ahlaki eğitimin ailede başladığını, okul ve arkadaş çevresiyle şekillendiğini, ailenin çocuğun hayatının merkezinde olduğunu ve olumlu ya da olumsuz olarak yönlendirdiğini vurgulamıştır. Aileler çocuklarına dürüstlük, saygı, sorumluluk, empati gibi değerleri modelleyerek ve günlük yaşamda öğretim yoluyla aktararak değerler eğitimine katkıda bulunabilirler. Aileler gibi öğretmenler de değerlerin öğretilmesinde bu sürecin merkezinde yer alırlar. Öğrencilere sadece akademik bilgi kazandırmakla kalmayıp aynı zaman değerlerin içselleştirilmesinde de etkindirler. Aydın ve Gürlere (2012) göre öğretim sistemi, çocukların sadece zihinsel süreçlerini geliştiren bir yapıda değil, duyuşsal tutum gibi duyuşsal davranışlarının gelişimini destekleyen, bütünselliği koruyan bir yapıda olmalıdır. Akbaş da (2008) çalışmasında öğretmenlerin öğrencilere kazandıracığı bilişsel hedeflerin yanında dürüst olmak, yardımsever olmak, adil olmak, saygılı olmak, vatansever olmak gibi birçok duyuşsal hedefin bulunması gerektiğini ifade ederek bu görüşü desteklemektedir.

Örnekleme yer alan öğretmenler özleştirici yaparak, üniversitede aldıkları pedagojik formasyonun yeterli olmadığını, kendilerini yetersiz gördüklerini, zamanla ve tecrübeyle gelişim sağladıklarını belirtmişlerdir. Koç (2016) yaptığı çalışmada öğretmenlerin meslek sevgisi, hoşgörülü ve sabırlı olma, esprili ve sempatik olma, güvenilir olma, cesaretlendirici ve sempatik olma gibi kişisel nitelikler bakımından yeterli donanımda olduklarını, fakat mesleki bilgi, beceri, özel alan ve genel kültür ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri takip etme, değişime açık olma gibi mesleki nitelikler bakımından eksikliklerinin olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin teorik bilgi, uygulamaya yönelik deneyim, eğitimde teknoloji kullanımı konusunda yeterli bilgi ve beceri gibi konulardaki donanım eksiklikleri değerler eğitiminin etkili bir şekilde öğrenilmesini engelleyebileceğinden, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde bu donanımları tamamlanmalıdır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenler, değer eğitiminin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için ailelerin toplumun ahlaki değerleri konusunda bilinçlendirilmesi, örnek şahsiyetlerin ön plana çıkarılması, günümüz teknolojisi altında büyüyen ve dijital ortamlarda aktif vakit geçiren öğrenciler için interaktif öğrenmenin uygulanması ve dijital öğrenme içeriklerinin kalitesinin artırılması, caydırıcı cezaların olması gerektiğini düşünmektedirler. Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli'ye (2014) göre yazılı ve görsel medyanın değerler üzerindeki olumsuz etkisi dikkate alındığında kapitalist medya patronlarının zihniyetlerini evrimleştirerek eğitim yöneticileri ile birlikte hareket etmeleri ve yayın politikalarını buna göre yönlendirmeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Yazıcı (2006) öğrencilerin evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında bir çelişkinin yaşanmaması için okul aile iş birliğine büyük görev düştüğünü belirterek, okullarda öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin ailelere seminer, konferans gibi eğitsel faaliyetler ile anlatılması gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Öğretmenler din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programındaki değerlerin nitel açıdan yetersiz olduğunu düşündüklerinden, programın mevcut durumu değerlendirilmeli ve öğrencilere aktarılacak değerlerin neler olacağı, nasıl öğretileceği ve hangi yöntemlerin kullanılacağı belirlenmelidir.
- Çalışmada öğretmenlerin kendilerini değer eğitimi konusunda pedagojik formasyon bakımından yetersiz gördükleri belirlendiğinden, pedagojik formasyonlarının güçlendirilmesi için hizmet içi eğitim programları düzenlenmeli ve çağdaş eğitim araçları, yöntem ve teknikleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin değer eğitiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin sınırlı olduğu belirlendiğinden, öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanacakları yöntem ve tekniklerin çeşitlendirilmesi gerektiğinden, değer eğitiminde kullanılacak drama, benzetim, proje gibi uygulamaların kullanımı teşvik edilmelidir.
- Öğretmenlere göre değer eğitimindeki en önemli faktör aile olduğundan, okul-aile iş birliği programları düzenlenmeli ve ailelerin değerler eğitimine ortak akıl ile aktif olarak katılması sağlanmalıdır.
- Çalışmada öğretmenlerin, değerlerin davranışlara aktarılamamasında sosyal medyanın etkili olduğunu düşündükleri belirlendiğinden, değerlerin aktarılmasında etkin bir role sahip olan kitle iletişim araçlarının ahlak ve etikten uzak biçimde salt ideolojik bir dürtüyle hareket ederek kamuoyuna şekil veren, izlenme ölçümlerinin dikte edildiği bir içeriğe sahip olmaktan çıkarılıp, toplumun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak ahlaki ve etik standartlara uygun mesaj ve içerikler tasarlanmalıdır.
- Öğretmenler değer eğitiminde örnek şahsiyet eksikliğini vurguladığından, toplumda medyanın taklit edilmesi için topluma sunduğu ideal tipler yelpazesi yerine toplumsal normları iyileştirmeye katkı sunacak, başkalarına olumlu anlamda ilham verebilecek, dürüst, lider, adil, özverili, eğitilmiş, ahlaklı, sorumluluk bilincinde, çalışkan bireylerin sayısını artırmak toplumsal gelişimi ve değişimi teşvik edecektir.
- Öğretmenlere göre öğrenciler birçok değeri davranışa aktaramadıklarından dolayı, değerlerin öğrenciler tarafından davranışa dönüşmesi için daha etkili stratejiler geliştirilmelidir. Öğrencilerin günlük yaşamlarına aktarılacak değerlere daha fazla referans yapılmalıdır. Değerlerin yaşam becerileri haline gelmesi için toplumsal rollerin öğrencilere öğretilmesi ve içselleştirilmesi için etkinlikler düzenlenmelidir.
- Çalışmanın örnekleme ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinden olduğundan, aynı konuda ilköğretim ve lise öğretmenlerinin görüşleri ile karşılaştırmaların yapıldığı çalışmalar yapılabilir. Ayrıca konuyla ilgili görüşmelerin yanı sıra okul ve sınıf içi gözlemlerin yapıldığı çalışmalar düzenlenebilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin dnyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 123-146.
- Arpacı, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni adaylarının değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(2), 205-228.
- Aydın, N. (2022). *Elmalı Muhammed Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili adlı tefsirinin değerler eğitimi açısından bir değerlendirmesi*. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-14.

- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarında geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Berkant, H. G., & Sürmeli, Z. (2013). Sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada öğretmenlerin günlük yaşama durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 334-348.
- Berkant, H. G., Efendioğlu, A., & Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitime yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 427-440.
- Çelik, Ş., & Kahtalı, B. D. (2022). Ortaokul öğrencilerinin kök değerler hakkındaki metaforik algıları. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 206-223.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ergin, E., & Karataş, S. (2016). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Bir durum çalışması. *Journal of Educational Science*, 2(2), 33-45.
- Ernesto, M. (2024). Values education: an educational approach to train students in the 1st cycle of Portuguese basic education for citizenship. *Social Science and Humanities Journal (SSHJ)*, 8(2), 34529-34542. <https://doi.org/10.18535/sshj.v8i02.944>.
- Fernández Espinosa, V., & López González, J. (2023). Virtues and values education in schools: a study in an international sample. *Journal of Beliefs & Values*, 45(1), 69-85. <https://doi.org/10.1080/13617672.2022.2158018>.
- Karagözoğlu, N. (2018). Anne-babaların ahlak ve ahlak eğitimine ilişkin görüşleri. *Education Sciences*, 13(4), 132-151.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29-55.
- Keskin, Y. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre değer eğitimi ve DKAB derslerinin zorunluluğu (Samsun örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 44(203), 225-249.
- Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve din eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 13(2), 31-54.
- Kılıç, A., & Yılmaz, M. (2023). Eğitimde ahlaki liderlik teorisi: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 21(45), 101-127.
- Koç, S. (2016). Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 377-396.
- Kurt, B. (2021). *Tarih öğretmenlerinin değerlerin kazandırılması sürecinde kanutların kullanımına yönelik düşüncelerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- MEB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2018). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Oktaviani, T. U., & Zaenal A. (2024). Implementation of religious values through islamic education learning at state middle school 1 surakarta. *AL-WIJDĀN Journal of Islamic Education Studies*, 9(1), 1-12.
- Paramansyah, A., Wulandari, Musa, M., & Pranajaya, S. A. (2024). Intergration of values education in learning Islamic religious education: building students' moral development. *International Journal of Teaching and Learning (INJOTEL)*, 2(3), 732-744.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24(7), 1791-1798, <https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.04.004>.
- Turan, S., & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Türer, C. (2017). *Ahlâktan felsefeye felsefeden ahlaka*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, K. (2006). Değer eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

Birinci yazar katkı oranı: %50, ikinci yazar katkı oranı: %50'dir.